

Дмитрієв В.В.

*бакалавр політології, студент магістратури
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕНЬ ІДЕНТИЧНОСТІ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ

Процес формування ідентичності пов'язаний із широким колом соціальних, політичних, культурних, історичних проблем. У сучасному суспільстві відбувається плюралізація простору ідентичностей, конструюються політичні, соціокультурні, національні, громадянські ідентичності. Для порядку денного сучасних політичних трансформацій в Україні одним із першочергових завдань є «...переведення діяльності політичних акторів з площини реалізації та захисту власного (приватного) егоїстичного інтересу у площину задоволення суспільного (публічного) інтересу» [2, с. 199]. Саме тому важливими є дослідження індивідуальних та колективних ідентичностей із притаманними їм цінностями, особливостями та характеристиками.

Феномену ідентичності, який зазнає суттєвих змін у процесі переходу від індустріального до постіндустріального суспільства, присвячено роботи зарубіжних дослідників другої половини ХХ століття. Слід відзначити роботи Бенедикта Андерсона, Пітера Бергера, Юргена Габермаса, Ентоні Гіденса, Ірвінга Гофмана, Мануеля Кастельса, ін.

Важливі аспекти формування культурної та індивідуальної ідентичності в українському суспільстві висвітлювались у роботах таких вітчизняних авторів, як Є. Бистрицький, М. Баран, В. Малінін, Ю. Тищенко, В. Скуратівський, Ю. Сурмін, С. Чукут, ін.

В умовах впливу глобалізації на процес формування ідентичності, особливої актуальності набуває звернення до джерел європейської політичної думки щодо осмислення ідентичності. З одного боку, глобалізація утворює нові наднаціональні та наддержавні ідентичності, через утворення глобальної економічної, політичної системи ставиться під сумнів національну ідентичність. З іншого боку, процеси глобалізації, які «розмивають» національні кордони та ідентичності, створюють передумови для розвитку локальних, регіональних та місцевих ідентичностей (феномен «глокалізації»).

Сучасні дослідження ідентичності, що знаходяться на перетині модерну та постмодерну, наголошують на тому, що ідентичність виступає одночасно раціональною та рефлексивною [1, с. 22]. Формування політичної ідентичності супроводжує входження індивіда до політичного простору (політична соціалізація), перехід від індивідуальної до колективної ідентичності. Остання об'єднує індивідів, сприяє формуванню колективних політичних цінностей, сенсів та символів.

В історії європейської політичної думки можна виділити окремі етапи досліджень ідентичності. Зокрема, відзначено, що на етапі первісного суспільства індивідуальна ідентичність була стабільною та однозначною – індивід розчинявся у колективній ідентичності родини, роду та племені. Індивідуальна ідентичність знаходилась у повному підпорядкуванні колективної ідентичності. Якщо не з самого народження, то після проходження обрядів ініціації (посвячення). Проте, вже з появою та розвитком уміння та здатності до самовираження індивідів (мистецтво, писемність, усні твори) відбувається поступове виділення індивідуальної ідентичності. Вже у античних трагедіях глядачі ідентифікували себе з героями, відчували з ними певну духовну спільність, а осмисленню місця індивіда у полісі в умовах різних форм правління присвячені праці Платона «Держава», Аристотеля «Політика». У античному Римі громадянська ідентифікація отримала юридичне закріплення, цьому сприяла поява такого феномену, як «римське право». Це вивело відносини між індивідуальною та колективною ідентичностями на новий рівень.

У межах теологічної доктрини, яка домінувала у Середньовічній теологічній доктрині, колективна ідентичність була обумовлена релігійною належністю. Індивід відчував себе частиною великого цілого, безмежно більшого ніж певна спільнота, до якої він безпосередньо належав. У цей час у західній та центральній Європі формується єдиний простір ідентичностей, в основі якого – церква, латинська мова, торгівельні зв'язки.

В епоху Відродження знову актуалізується увага до індивідуальної ідентичності, акцент ставиться на виборі індивідом власного життєвого шляху, свободі такого вибору. Саме таке розуміння закладається у подальшому в теорії природного права, теорії суспільного договору, теорії розподілу влади. На основі цих теорій формуються уявлення щодо можливих шляхів самовизначення індивідів та спільнот за національною, політичною, ідеологічною ознаками. Виникають та набувають популярності національно-визвольні рухи.

Наприкінці XIX – початку XX ст. становлення індустріального суспільства обумовлює чіткий розподіл досліджень ідентичності на дві категорії: дослідження у публічній сфері та дослідження ідентичності у приватній сфері. В цілому, дослідження ідентичності епохи модерну характеризується розумінням національної ідентичності як природної даності (примордіальний підхід), який згодом поступається впливом модерністському підходу (ідентичність як результат соціалізації та соціальної взаємодії), уявлення про ідентичність формуються на основі впровадження єдиної системи освіти, дослідження національного міфу, перепису населення, політичних карт, музеїв та ін.

У цілому, модернізація призвела до формування раціоналістичної картини світу, а отже – «розчаклування» ідентичності, поступового зникнення її сакрального виміру.

Повернення до проблеми ідентичності з кута зору наукових досліджень відбулось у середині XX століття. Інтерес до поняття «ідентичність» загострився у соціальних дослідженнях після затвердження некласичної парадигми.

Література

1. Філіппова О. Ідентифікація й ідентичність крізь призму концепту «політики ідентичностей» / О. Філіппова // Українське студентство у пошуках ідентичності: монографія / За ред. В. Л. Арбєніної, Л. Г. Сокурянської. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – С.21-41.

2. Яковлев Д.В. Оппоненты демократии: роль «партии власти» и медиакратии в постсоветской политике / Д. Яковлев // «Young Scientist». – № 9 (12). – september 2014. – с. 198 – 201.